

Olena Pelekhata

Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka /

/ Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

olena.pelekhata@pnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-5142-2137

IDEOLOGIE JĘZYKOWE I ZARZĄDZANIE JĘZYKIEM W IWANO-FRANKIWSKU (DAWNYM STANISŁAWOWIE)

1. WPROWADZENIE

Iwano-Frankiwsk (dawny Stanisławów) do 1939 r. znajdował się w granicach II Rzeczypospolitej. Obecnie miasto jest stolicą obwodu na zachodzie Ukrainy. Język polski jest językiem polskiej mniejszości narodowej¹.

2. CEL. MATERIAŁ BADAWCZY. METODY BADANIA

Celem artykułu jest analiza socjolingwistyczna zmiany ideologii językowych na przykładzie dwóch generacji Polaków mieszkających w Iwano-Frankiwsku (dawnym Stanisławowie).

Materiał badawczy stanowią rozmowy, które zostały przeprowadzone w latach 2017–2022 z dwoma pokoleniami mieszkańców miasta:

- 1) generacja najstarsza (26 osób) – są to osoby urodzone w latach 1926–1945; do tej grupy należą osoby w wieku 78–97 lat, które z różnych przyczyn (starsi rodzice, choroby, mieszane małżeństwa, małe dzieci itp.) zostały w mieście po II wojnie światowej, oraz osoby, które przyjechały z innych miejscowości i zamieszkały w Stanisławowie po II wojnie światowej;
- 2) generacja starsza (42 osoby) – osoby urodzone w latach 1946–1961; do tej grupy należą osoby w wieku od 62 do 77 lat; są to dzieci najstarszej generacji oraz osoby, które przyjechały do Stanisławowa z innych miejscowości i osiedliły się tam na stałe.

¹ Zgodnie z obowiązującym prawem, por. *O ratyfikacji Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych* [Закон України Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 2003].

Zbierając materiał badawczy, korzystałam z metody „kuli śnieżnej” („snowball sampling”), w której każdy rozmówca wskazuje następnych respondentów (Babbie 2009). Stosowałam metodę biografii językowej, wywodzącą się z badań nad wielojęzycznością.

Biografia językowa to historia przyswajania i używania języków w ciągu całego życia człowieka, uwzględniająca po kolei fazy jego życia (dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały, starość) oraz wydarzenia, które wpłynęły na zmianę języka w rodzinie. Biografia językowa pokazuje wartość komunikatywną języka w ciągu całego życia mówiących (Zielińska 2013: 68).

O biografii językowej jako o jednej z metod badań nad dwujęzycznością pisał Władysław Miodunka w 2016 r. Należy wspomnieć również o pracy profesora o bilingwizmie polsko-portugalskim w Brazylii – okazała się ona w 2003 r. (Miodunka 2003, 2016). Biografie językowe przeanalizowała także Helena Krasowska w książce o Polakach między Donem, Dniestrem a Prutem (Krasowska 2022).

Wyboru reprezentatywnych biografii językowych na potrzeby analizy zmiany ideologii językowych dokonałam za pomocą dwóch kryteriów: pierwszym z nich było kryterium geograficzne, tj. mieszkanie w Iwano-Frankiwsku (dawnym Stanisławowie) podczas wyodrębnionych przeze mnie okresów czasowych, drugim – wartość informacyjna wywiadu. Na podstawie biografii językowej stworzona została historia mówienia jednostki w zależności od okresu życia (Franceschini, Miecznikowski 2004).

3. IDEOLOGIE JĘZYKOWE I ZARZĄDZANIE JĘZYKIEM

Ideologie językowe definiuje się jako „dowolne, swobodne zestawy przekonań na temat języka wyrażane przez użytkowników”² (Silverstein 1979: 193). Warunki społeczno-historyczne zawsze determinują stosunek człowieka do określonego języka, prowadzą do zmiany ideologii językowych. Biorąc pod uwagę, że „dowolne, swobodne zestawy przekonań na temat języka wyrażane przez użytkowników” ulegają zmianom z przyczyn historycznych i społecznych, należy także zaznaczyć, że zmiany mogą iść w obie strony, a nie tylko w jedną, od władz państwowych do wyboru języka w rodzinie (Nekvapil, Sherman 2015: 2).

O pojęciu *ideologie językowe* pisał z perspektywy działań rewitalizacyjnych nad językami mniejszości narodowych także prof. Bartłomiej Chromik (Chromik 2014: 65–76).

Makroideologie językowe należy rozumieć jako zespół przekonań, sądów i pojęć dotyczących percepcji języków i ich użytkowników lub kształtujących tę percepcję,

² Wszystkie tłumaczenia z języka angielskiego pochodzą od autorki artykułu.

wspólnych na obszarze przekraczającym granice narodowe, etniczne czy językowe. Zinternalizowane przez osoby z różnych grup społecznych makroideologie językowe wpływają bezpośrednio lub pośrednio na dużą część społeczeństwa. Zmieniają się w czasie, ale ogólnie są to struktury długoterminowe (Zielińska, Księżyk 2021: 692).

Według konceptualizacji Anthony'ego Smitha pojęcie *narodu* w zachodnim sensie składa się z kilku zasadniczych wymiarów (Smith 1991: 20). Po pierwsze, naród wymaga określonego terytorium. Jak zauważa Smith, „terytoria i ludzie muszą do siebie należeć”, tj. terytorium musi mieć znaczenie historyczne – musi być ziemią, na której dane społeczeństwo rozwijało się przez wiele pokoleń. Nazywa się to zasadą terytorialną. Drugim wymiarem koncepcji narodu jest wspólność praw i instytucji z jedną wolą polityczną. Trzecim wymiarem jest wspólnota kulturowa tworząca naród. W ramach tego wymiaru naród postrzega się jako produkt wspólnej kultury i ideologii obywatelskiej, zestaw tradycji, idei, pamięci historycznej, mitów i symboli, a pojęcie języka ojczystego jest jednym z kluczowych elementów koncepcji narodu (Smith 1991: 21–22). Zasada terytorialna to idea, która wiąże określony język z określoną ziemią, co powoduje podporządkowanie innych języków na danym terytorium jednemu językowi (Piller 2016: 35).

Pojęcie *zarządzanie językiem* jest szeroko rozumiane jako „zachowanie wobec języka” (Fishman 1971; Nekvapil, Sherman 2015: 1). Zarządzanie językiem obejmuje decyzje i zachowania dotyczące języka, które powodują zmiany w jego strukturze i użyciu. Zmiany mogą być inicjowane przez różnych aktorów, zarówno tych związanych z władzami, jak i zwykłych użytkowników języka. Rozwijając tę teorię, Nekvapil i Sherman podkreślili związek między odgórnym zarządzaniem językiem organizowanym przez władze a oddolnym zarządzaniem językiem na poziomie rodziny lub indywidualnych decyzji i działań. Zauważają, że określenia *odgórne* i *oddolne* pozwalają opisywać skomplikowane sytuacje lepiej niż *makro-* (polityka państwa) i *mikropolityka* (polityka lokalna oraz działania rodzin i jednostek), ponieważ działania indywidualne są często powiązane z tymi organizowanymi przez władze (Zielińska, Księżyk 2021: 675–676).

Pojęcie *zarządzanie językiem* ma charakter emocjonalny – negatywny lub pozytywny – i mieści w sobie ideologię. Stosunek do języka jest zawsze oceną danego języka, pozytywną lub negatywną, a także wpływa na procesy myślowe i wybór danego języka w życiu człowieka (Dołowy-Rybińska, Hornsby 2021: 105–106). Pozytywny lub negatywny stosunek do języka nie tylko determinuje określone działania użytkownika języka, które są związane z wyborem języka komunikacji lub jego odrzuceniem, lecz także ma wpływ na sądy o języku, na jego ocenę i może wywoływać pozytywną lub negatywną reakcję emocjonalną.

Według Blommaerta ideologie językowe regulują praktyczny reżim mowy w sferze publicznej. Politycy konstruują obraz pożądanego społecznie używania języka i idealnego rozkładu języka w społeczeństwie (produkcja i regulacja tożsamości).

Państwo może wymuszać powstawanie tożsamości etnolingwistycznych. W tym przypadku celem państwowej polityki językowej jest automatyczne ukierunkowanie indywidualnych zachowań z myślą o stworzeniu społeczeństwa monojęzycznego (Blommaert, 2006: 238–254).

Susan Gal wskazuje procesy, które przyczyniają się do ideologizacji języka (Gal 1995: 967–1001):

- 1) ikonizacja – proces, w którym mowa staje się jednym z rodzajów ideologicznej reprezentacji grup; zachodzi w warunkach, gdy właściwe dla grupy praktyki językowe stają się jej ikonizującym odbiciem;
- 2) rekurencyjność – proces tworzenia się opozycji między poszczególnymi grupami społecznymi (np. gdy organizacje rywalizują w organizowaniu wydarzeń kulturalnych); rekurencyjność może uruchomić proces segmentacji grupy i jej podziału na różne podgrupy;
- 3) kasowanie – proces przeciwny do rekurencji, w którym jednostki ukrywają swoje określone działania lub przekonania, czyniąc je niewidocznymi w ogólnym polu ideologicznym. Zjawisko to jest nieodłączną cechą grup, które sprawiają wrażenie homogenicznych, podczas gdy odchylenia w ich obrębie są ukryte.

4. DANE STATYSTYCZNE I OKRESY HISTORYCZNO-POLITYCZNE IWANO-FRANKIWSKA (DAWNEGO STANISŁAWOWA)

Według danych ukraińskiego geografa Wołodomyra Kubijowycza na dzień 1 stycznia 1939 r. Żydzi stanowili w Stanisławowie 41,4% ogółu ludności, Polacy – 36,7%, Ukraińcy – 18% (Кубійович 1983). W czasie II wojny światowej udział Żydów w populacji Stanisławowa gwałtownie spadł. W wyniku wymiany ludności między Związkiem Radzieckim a Polską w latach 1944–1947 większość Polaków opuściła miasto. Według wyników pierwszego powojennego spisu powszechnego, przeprowadzonego w 1959 r., skład etniczny ludności Stanisławowa w porównaniu z okresem przedwojennym radykalnie się zmienił. W 1939 r. Żydzi i Polacy stanowili łącznie prawie 78%, a w 1959 r. – 6% mieszkańców miasta. Odsetek Ukraińców wzrósł z 18% do 66%. Jedną czwartą ludności stanowili Rosjanie, których do 1939 r. w mieście nie było. W 1959 r. język polski jako język ojczysty podało tylko 1116 Polaków, w 2001 r. – 305 osób (Лозинський 2011: 234). W 2001 r. podczas ogólnoukraińskiego spisu ludności narodowość polską zadeklarowało 653 mieszkańców Iwano-Frankiwska, tj. 0,3% z 230 443 osób. Głównymi przyczynami zmniejszenia się liczby Polaków w mieście była ich migracja do Polski i mieszane małżeństwa. Ostatni ogólnoukraiński spis ludności przeprowadzono w 2021 r., a o danych na chwilę obecną można wnioskować tylko po wydawaniu Karty Polaka – obecnie ma ją 2500 osób (Pelekhata 2022: 92).

Ostatnie 100 lat historii Iwano-Frankiwska można podzielić na trzy okresy, które wywarły ogromny wpływ na postawy wobec języka polskiego i zmianę ideologii językowych na Ukrainie.

1. Pierwszy okres to lata 1918–1945. Jest to nie tylko okres międzywojenny, kiedy Stanisławów należał do II Rzeczypospolitej, ale też czas okupacji sowieckiej, niemieckiej i zakończenia II wojny światowej. Po wojnie na terenie Iwano-Frankiwska język polski przestał pełnić funkcję języka państwowego. Stanisławów stał się ukraińskim miastem obwodowym na zachodzie Republiki Ukraińskiej – częścią ZSRR. W celu ustanowienia nowej granicy radziecko-polskiej przedstawiciele Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i PRL podpisali 9 września 1944 r. *Porozumienie o repatriacji Polaków z terytorium Rzeczypospolitej Ukraińskiej i Ukraińców z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*. Tylko w latach 1944–1946 wysiedlono do Polski z terenów zachodniej Ukrainy ok. 790 tys. Polaków. Drugi etap przesiedlania nastąpił w latach 1957–1958³.
2. Lata 1946–1989 – drugi okres – to czas powojennego reżimu totalitarnego ZSRR i czas jego stagnacji, który doprowadził do rozpadu państwa. Na samym końcu tego okresu, czyli w 1989 r., w Iwano-Frankiwsku otwarto pierwszy kościół. W 1961 roku Związek Radziecki oficjalnie przyjął politykę wzmacniania wpływu języka rosyjskiego na życie obywateli wszystkich republik radzieckich, w tym Ukrainy. Język rosyjski został ogłoszony drugim językiem ojczystym. Rozpoczęła się przyspieszona rusyfikacja ludności. Ukraiński, polski i wiele innych języków „uznano za mało obiecujące”. Wszystkie wysiłki obywateli republik radzieckich miały być skierowane na mobilizację do budowy komunizmu (Masenko 2004: 11–12). W wielonarodowym Związku Radzieckim, w tym oczywiście na Ukrainie, znajomość języka rosyjskiego stała się obywatelowi niezbędna do dobrobytu i rozwoju zawodowego. Makroideologia lat 50., lat 60. i czasów późniejszych głosiła, że człowiek musi znać tylko język rosyjski, którym zastąpi swój język ojczysty. Argumentowano, że język rosyjski wystarczy za wszystkie inne języki – jest bogaty i potężny, a one mu nie dorównują (Masenko 2004: 14). We wszystkich instytucjach państwowych – w szkolnictwie wyższym, na wyższych stanowiskach w nauce i przemyśle, w opiece zdrowotnej – wymagana była doskonała znajomość języka rosyjskiego. Podświadome przekonanie, że trzeba dobrze znać ten język, sprawiło, że miejscowi Polacy mówili do swoich dzieci po rosyjsku, choć ich pierwszym językiem był polski. Mieszkańcy byli pewni, że mają rację, bo nie widzieli sensu opierania się regułom życia codziennego w społeczeństwie totalitarnym. W połowie lat 80. sytuacja się zmieniła. Powszechne było przeświadczenie o nadchodzącym rozpadzie ZSRR. Dzięki temu zaczęto w życiu rodzinnym używać języka ukraińskiego. Nastąpiła tzw. wiosna ludów.

³ Zob. https://isap.sejm.rzadowy_pl/isap.nsf/pobierz.xsp/WDU19570470222/O/D19570222.pdf.

Strefa oddziaływania języków wschodniosłowiańskich (i bałtyckich): Estonia, Łotwa, Litwa, Białoruś, Ukraina, Mołdawia, Rosja, Kazachstan – 8 państw – 1 100 000 osób zachowujących (w dużej części) poczucie odrębności etnicznej (kulturowej); decydujące znaczenie dla wyodrębnienia tej strefy miał okres II wojny światowej i zmian politycznych po jej zakończeniu, a także „wiosna ludów” w latach dziewięćdziesiątych XX wieku (Dubisz 2016: 231).

3. Trzeci okres to lata 1990–2022. W roku 1991 Ukraina staje się niepodległym państwem. Od tego czasu działa tu zasada terytorialna makroideologii językowej. Język ukraiński przejmuje funkcję języka państwowego, a język rosyjski traci prestiż⁴ w Iwano-Frankiwsku. W roku 1996 władze Ukrainy podpisały *Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych* ratyfikowaną w 2003 r. Wśród języków mniejszości narodowych znalazł się również język polski. Ukraina gwarantuje na mocy prawa rozwój i funkcjonowanie języka we wszystkich sferach życia publicznego (organizacje pozarządowe, środki masowego przekazu, centra kultury polskiej, życie religijne, edukacja w szkołach państwowych i prywatnych). W Iwano-Frankiwsku język polski jest językiem edukacji jako język mniejszości narodowej w Liceum nr 3. Dzieci z polskich rodzin mają możliwość uczenia się w klasach z językiem polskim jako językiem nauczania. W 2022 r. rozpoczyna się wojna rosyjsko-ukraińska. Prestiż języka rosyjskiego spada nie tylko w Iwano-Frankiwsku, ale na całej Ukrainie. W częściach rosyjskojęzycznych w życiu rodzinnym przechodzi się stopniowo na ukraiński.

5. ANALIZA SOCJOLINGWISTYCZNA BIOGRAFII JĘZYKOWYCH RESPONDENTÓW Z GENERACJI NAJSTARSZEJ. ZMIANA IDEOLOGII JĘZYKOWYCH

Przedstawiam dwa przykłady biografii językowych⁵ dwóch kobiet z najstarszego pokolenia.

Respondentka JB⁶, urodzona w 1929 r. Z pochodzenia Polka. Lekarka. Od urodzenia mieszka w Stanisławowie. Rodzina rozmawiała w domu w języku polskim. Ojciec JB pracował jako inżynier na dworcu kolejowym, matka zajmowała się domem. Na początku okupacji niemieckiej ojciec respondentki został wywieziony do Niemiec. Nie było o nim więcej wiadomości. Respondentka ukończyła szkołę powszechną w języku polskim, studia – w języku rosyjskim. Pracowała jako farmaceutka w aptece.

⁴ Prestiż języka autor artykułu rozumie „jako rangę wynikającą z indywidualnych nastawień determinowanych lokalnymi uwarunkowaniami i uwzględniającą subiektywne oceny” (Krasowska 2020: 16).

⁵ Wywiady zostały przetranskrybowane z uwzględnieniem wszelkich odchyżeń od normy językowej zawartych w wypowiedziach respondentów.

⁶ Inicjały respondentki.

W naszej rodzinie mówiono tylko po polsku. Rozmawiałam już po ukraińsku z mężem. Z synem mówiłam po ukraińsku, czasem po polsku. Nie bałam się. Chodziłam do szkoły polskiej tu w okolicy – szkoły im. Marii Konopnickiej. Wcześniej wszystkie szkoły miały jakąś nazwę. Uczniowie byli dumni ze swoich szkół. Chłopcy i dziewczęta uczyli się osobno, ale teraz wszyscy są razem i nie ma dobrej nauki. Uczyli nas dobrze. Zawsze dobrze się uczyłam. Bardzo kochałam matematykę. Nie znałam dobrze ukraińskiego, bo cały czas mówiłam w dzieciństwie po polsku. Kiedy Niemcy wkroczyli do miasta w 1941 r., naprzeciw komendatury niemieckiej, pozostała tylko jedna polska szkoła. Rodzice bali się tam wysłać swoje dzieci, ale ja nigdy niczego się nie bałam, chociaż to było straszne. Nikt nigdy nie wiedział, czy coś się stanie w Stanisławowie, a Niemcy robili naloty, wychodzili z komendatury i zabijali co dziesiątego przechodnia. Tyle zginęło niewinnych ludzi. A szkoła nazywała się Urszulanek, jak dawniej, kiedy to była szkoła prywatna, a za Niemców to już nie była prywatna szkoła, tylko jedna polska szkoła na całe miasto. Chodziłam tam codziennie i ukończyłam.

W pierwszym okresie respondentka używała tylko języka polskiego. Nie знаła języka ukraińskiego w dzieciństwie i młodości. Przyznaje, że zaczęła używać go dopiero po ślubie. W Stanisławowie w 1945 r. została otwarta państwowa uczelnia medyczna. Egzamin wstępne należało zdawać w języku ukraińskim lub rosyjskim. Polacy nie mieli możliwości studiowania w języku polskim. W 1946 r. respondentka JB rozpoczęła studia medyczne w języku rosyjskim i ukraińskim.

Chciałam iść na medycynę, więc przyszedłam na matematykę. Nie bałabym się pisać egzaminu z matematyki, bo nie znałam języka ukraińskiego. A egzamin w trybie ustnym z matematyki bałam się zdawać, bo jakby było pisanie formułek, a to nie. No i powiedziałam komisji: „Dam radę po polsku. Słabo mówię po ukraińsku”. Członkowie komisji spojrzeli po sobie i zgodzili się. Zdałam matematykę na 5 i zostałam przyjęty. Potem dowiedziałam się, że dwóch z trzech profesorów to byli Polacy. Jestem szczęściarzem. Nigdy niczego się nie bałam, tylko Boga. Tak się uczyłam – jedna Polka na 120 studentów. Nie bałam się powiedzieć, że jestem Polką, ale inni się bali.

Po studiach respondentka pracowała w aptece. W tym czasie nauczyła się języka ukraińskiego. Obecnie biegle komunikuje się po ukraińsku. Według rozmówczyni języków polskiego i ukraińskiego bez problemu można się nauczyć, skoro to języki słowiańskie. JB uważa, że musi znać język ukraiński, ponieważ mieszka na Ukrainie, gdzie ukraiński jest językiem państwowym.

Całe życie rozmawiam z ludźmi po ukraińsku. Znam i kocham zarówno język polski, jak i ukraiński. Czasami przychodzili do mojej apteki znajomi, rozmawialiśmy po polsku. Całowali mi ręce za mówienie po polsku. W kolejce odwiedzający aptekę widzieli i nic nie mówili, nie byli oburzeni, że z kimś rozmawiam. Potem powiedzieli mi, że wszyscy myślą, że jestem cudzoziemką, a ja mówię – jestem miejscową. Nikt nie uwierzył, bo wszyscy Polacy wyjechali. A ten kto został, nie przyznawał się swojej polskości. Później powiedziałam swojemu koledze, żeby nie mówił do mnie po polsku przy ludziach. Ale polski to taki elegancki język. I tak rozmawiałam po ukraińsku ze wszystkimi pacjentami, no a jak inaczej, mieszkam na Ukrainie.

Respondentka podkreślała wiele razy, że całe swoje życie rozmawiała z ludźmi w języku ukraińskim, chociaż w dzieciństwie mówiła po polsku i ukończyła polską szkołę. Sukcesywnie starała się ukrywać znajomość języka polskiego. Prosiła innych Polaków, żeby nie mówili do niej w języku polskim w towarzystwie Ukraińców. W tym zachowaniu widać znaczący wpływ ideologii językowej. Dotyczyło to drugiego okresu historii miasta (okresu reżimu totalitarnego ZSRR), który nakładał konieczność homogeniczności językowej w państwie.

Wam sie może to zdawaty dywno, ale – kaže – „my taky хочemo kostela, tomu szo” – kaže – „w nas hromada ludej je, wirni, Polaky, jaki chotiat chodyty, molyticia” – i ja kaže – „ja wam obiciaju, jakszo wy nam daste dozwil na kostel, persza służba boża, jaka bude sie widprawlaty, widprawytisia w naszym kosteli za wasze zdorowla, za wasz uspic”. Oni kažom – „A ce nemalo ważne”. Tak się na mnie popatrzyli, wysłuchali, pobyli, wyszli, a potem do naszych prelegentów mówią – „Słuchajcie, patrzcie, co się stało. Pani J. tak dobre nam pojasnyła, szczo my odnogolosno wyriszly – widczyniajte swij kościol i molitsia za sebe i za wsich”. Tak właściwie poszło i dostaliśmy kościół.

W trzecim okresie historii miasta respondentka aktywnie angażowała się w prace przygotowujące do otwarcia kościoła rzymskokatolickiego. Nie obawiała się podpisać podania do władz lokalnych Iwano-Frankiwska z prośbą o przekazanie kościoła miejscowym Polakom. JB przychodziła z innymi Polakami na posiedzenia miejskiego komitetu wykonawczego i przekonywała do otwarcia kościoła. Podczas wywiadu bez zastanowienia przeszła na język ukraiński. Dla respondentki bycie Polką jest nierozzerwalnie powiązane z wyznaniem rzymskokatolickim. W tym okresie nastąpiła zmiana ideologii językowej. Rozmówczyni przestała ukrywać swoją polskość i znajomość języka polskiego.

Przedstawione wyżej fragmenty wywiadów z JB wskazują na zmianę ideologii językowych, które obowiązywały w Iwano-Frankiwsku, a tym samym na zmianę zarządzania językiem polskim za życia respondentki. Pierwsze etapy życia związane były z używaniem tylko języka polskiego. Na drugim etapie życia miasta nastąpiła zmiana tej ideologii – JB ukrywała swoją znajomość języka polskiego, wstydziła się bycia Polką, niemalże przestała znać swój ojczysty język polski. W trzecim okresie doszło do przełomu, którym było otwarcie kościoła. Wówczas nastąpił powrót do używania języka polskiego – do dumy z bycia Polką.

Respondentka ZS, urodzona w 1934 r. w polskiej rodzinie stanisławowskiej. Rodzice rozmawiali z dziećmi w języku polskim. ZS miała troje rodzeństwa. W 1953 r. ukończyła szkołę średnią nr 7 z polskim językiem wykładowym. Była to wówczas jedyna polska szkoła w mieście. ZS ukończyła na Lwowskim Instytucie Medycznym studia w języku rosyjskim. Z wykształcenia jest lekarką. Do emerytury pracowała jako wykładowczyni w Instytucie Medycznym w Iwano-Frankiwsku. Język pracy – rosyjski. Z dumą mówi, że jej dzieci i wnuki są Polakami. Respondentka uważa, że

tylko te osoby, których pierwszym językiem był polski i które chodziły do polskiej szkoły, mówią „prawdziwą polszczyzną”. Dzieci ZS uczyły się języka polskiego od niej i na przykościelnych kursach. Wnuki chodziły do polskiej szkoły.

Chodziłam do polskiej szkoły, naszej ulubionej szkoły nr 7. Moja rodzina mieszkała nad jeziorem, całe dni biegałam z dziećmi po ulicy, a w domu rozmawialiśmy po polsku. Cóż, jak inaczej?

Podkreśla, że lepiej zna język rosyjski niż ukraiński. W dzielnicy, w której mieszkała rodzina informatorki, po 1944 r. osiedliło się wielu wojskowych Rosjan.

W naszej rodzinie było czworo dzieci. Kiedy nastąpiła tzn. repatriacja (przesiedlenie) w 1946 r., nasza rodzina czekała w pociągu prawie 2 tygodnie. Ja i siostry byłyśmy bardzo zmęczone. Wtedy tata powiedział mamie, że musimy wracać do domu, przestać cierpieć w tych wagonach. A następnego dnia pociąg odjechał do Polski. Bardzo dobrze nauczyłam się rosyjskiego. Wszyscy sąsiedzi wokół naszego domu byli Rosjanami. Bawiłam się z dziećmi i tak się nauczyłam. Studiowałam potem w języku rosyjskim na Instytucie Medycznym we Lwowie. Potem uczyłam swoich studentów w języku rosyjskim na Instytucie Medycznym we Frankiwsku.

ZS z dziećmi i mężem rozmawiała po rosyjsku z kilku przyczyn. Po pierwsze, z powodu sąsiadów Rosjan obawiała się ujawniać swoje polskie pochodzenie. Po drugie, język rosyjski miał prestiż wśród inteligencji miasta. Po trzecie, bardzo dobrze знаła język rosyjski ze studiów medycznych i z pracy.

W trzecim okresie historii miasta rozmówczyni zaczęła brać czynny udział w życiu polskiej organizacji społecznej „Przyjaźń”⁷ oraz w życiu Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Iwano-Frankiwsku⁸: śpiewała w działającym przy Centrum chórze „Echo Stanisławowa”. Zaczęła chodzić do kościoła dopiero w 1992 r., wcześniej obawiała się prześladowań KGB.

Kiedy absolwenci polskiej szkoły nr 7 rozmawiają ze sobą, inni Polacy stoją i słuchają, i nam zazdroszczą. Wielu Polaków chodzi na kursy języka polskiego, ale nadal źle mówią po polsku. Po kilka razy chodzi na kursy. I nic. Tylko dzieckiem można dobrze się nauczyć języka, a później – to rzadko się zdarza, chyba profesjonalnie. A przecież teraz wszyscy się uczą polskiego, bo wstyd nie znać języka ojczystego. Przychodzą do kościoła. Stoją na mszy w języku polskim i uczą się języka a nie modlą się do Pana Boga, ale boją się przyznać do tego. Takie czasy poszły. Ale niech chodzą, każdy ma prawo przyjść. A ja jestem Polką z krwi i kości.

Wpływ ideologii językowych na repertuar językowy ZS zależał od okresu historyczno-politycznego w życiu miasta. Na początku ZS używała tylko języka polskiego. Na kolejnym etapie edukacji oraz z powodu rosyjskojęzycznych sąsiadów język polski

⁷ Zob. <https://ckpide.eu/pl/grupy-spoeczne/organizacje>.

⁸ Zob. <https://ckpide.eu/pl/o-nas/misja-cele-i-zadania>.

był stopniowo wycofywany z mowy respondentki. W drugim okresie historii miasta, kiedy ZS studiowała oraz była wykładowczynią, umiejętność posługiwania się językiem rosyjskim dawała jej silną pozycję społeczną i prestiż zawodowy. W tym czasie świadomie ukrywała, że zna język polski. Zmiana ideologii językowej, w tym zarządzania językiem, nastąpiła u respondentki dwa lata po początku trzeciego okresu historyczno-politycznego w życiu miasta. ZS wciąż miała obawy przed ujawnieniem swojej polskiej tożsamości. Zachowanie respondentki obrazuje, że zmiany ideologii językowych na poziomie mikro mogą wymagać czasu, nawet jeśli na poziomie makro zmiana już nastąpiła. Obecnie ZS jest bardzo dumna ze swojej znajomości języka polskiego.

6. ANALIZA SOCJOLINGWISTYCZNA BIORAFII JĘZYKOWYCH RESPONDENTÓW Z GENERACJI STARSZEJ. ZMIANA IDEOLOGII JĘZYKOWYCH

Przedstawiam dwa przykłady biografii językowych przedstawicielek starszego pokolenia.

HD – kobieta urodzona w 1953 r. w polskiej rodzinie, we wsi w rejonie halickim. Respondentka w niewielkim stopniu poznała język polski dzięki swojej babci, która pokazała jej litery polskiego alfabetu i nauczyła ją podstaw czytania. Językiem domowym był język ukraiński. HD ukończyła 9 klas szkoły ukraińskiej. W 1969 r. cała rodzina zamieszkała w Iwano-Frankiwsku, gdzie respondentka rozpoczęła naukę w technikum handlowo-gastronomicznym. Językiem edukacji i kontaktów z rówieśnikami HD był język ukraiński.

Chodziłam do ukraińskiej szkoły. We wsi nie było innej szkoły. Nie było z czego wybierać. Wszyscy uczyliśmy się w tej szkole. Z rówieśnikami rozmawiali po ukraińsku. Z nikim w szkole nie rozmawiałam po polsku. A z kim rozmawiać? Jak powiedzieć, że jestem Polką? Bali się wszyscy. Języka polskiego nauczyłam się sama od siebie! Kiedy przeprowadziliśmy się do Stanisławowa, wstąpiłam do technikum handlowo-gastronomicznego. Byli tam tylko sami Ukraińcy. To był rok akademicki 1969/1970.

Językiem prymarnym rozmówczyni był język ukraiński. W jej domu rodzice porozumiewali się z dziećmi właśnie w tym języku. Nie ma informacji, w jakim języku rodzice rozmawiali między sobą. Na zarządzanie językiem na poziomie domu wywarły wpływ obowiązujące wówczas zasady społeczne. Rozmówczyni urodziła się w drugim okresie historii miasta, zatem początki jej życia społecznego związane były z ukrywaniem tożsamości.

Po ukończeniu technikum została kucharką. Studenci uczelni wyższych mieli prawo wyboru języków obcych podczas studiów. W 1970 r. HD podjęła studia zaoczne w Instytucie Handlowo-Ekonomicznym we Lwowie. Wyszła za mąż za miejscowego Polaka. Językiem domowym po ślubie był język ukraiński.

Nie było szkół z językiem polskim. Język rosyjski był wszędzie w instytucjach, a język ukraiński był dla robotników. Takie były czasy. Cóż, co robić? Tak bardzo chciałam nauczyć się języka angielskiego, że można było dać taką możliwość każdemu. Angielski był prestiżowy, przyjaciółka uczyła się w Instytucie, a ja nauczyłam się niemieckiego. Ale moje dzieci, moi synowie, to też Polacy, najstarszy od dawna mieszka w Anglii, angielskiego uczył się w szkole. W pracy zawsze mówiłam po ukraińsku, ale co tam, mieszkam na Ukrainie. Wszyscy wokół tak mówią. I z mężem mówię po ukraińsku, tak już jest. A z dziećmi to też po ukraińsku... A jak jadę do Polski i rozmawiam tam z krewnymi w Polsce, czasem trudno znaleźć polskie słowo, bo jak?

Obecnie respondentka aktywnie uczestniczy w życiu towarzystwa kulturalnego „Przyjaźń”, czyta polskie książki i gazetę „Kurier Galicyjski”, śpiewa w przykościelnym chórze, bierze czynny udział w działaniach Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Iwano-Frankiwsku. HD jest dumna ze swojej dobrej znajomości języka polskiego, którego nauczyła się sama. Przyznaje, że nigdy nie zdałaby egzaminu z gramatyki („piszę słabo”), ale nie uważa, że umiejętność perfekcyjnego pisania po polsku jest konieczna.

Wiele Polaków uczyło się języka polskiego zarówno na katechezach, jak i w kościele podczas nabożeństw. Nie tylko dzieci, ale także dorośli. Każdy, kto chciał, mógł nauczyć się języka. Jak bez ojczyztego języka, bez wiary? Jak możesz modlić się do Boga, jeśli nie znasz modlitw w swoim ojczyztnym języku? Kiedy mój najmłodszy syn, urodzony w 1976 roku, był na katechezie u siostry Krystyny, ja wraz z innymi rodzicami pomagałam w domu parafialnym. Siostra Krystyna bardzo dobrze uczyła języka polskiego. Kiedy byłam w Konsulacie, poszłam po Kartę Polaka, konsul od razu mi powiedział, że widzi, że ja dobrze znam język ojczyzny. Więc powiedziałam, że polskiego nauczyłam się od siebie. A jak inaczej?

W powyższych fragmentach rozmowy widać zmianę postawy respondentki wobec znajomości języka polskiego. W dzieciństwie, w okresie dorastania, w czasie edukacji szkolnej HD nie знаła języka polskiego. Sama przyznaje, że jej językiem domowym był ukraiński. Nie znała zatem polskich modlitw. Język polski był dla niej językiem odziedziczonym. Do 1990 r. ukrywała swoją tożsamość i nie identyfikowała się z mniejszością polską. Języka polskiego nauczyła się sama, ale nie ma dokładnej informacji, w którym momencie życia. Można przypuszczać, że było to już po uzyskaniu przez Ukrainę niepodległości, kiedy przestano się obawiać prześladowań. Według respondentki „prawdziwym Polakiem” nie może być ktoś, kto nie zna polskiego; co więcej – nie może on nawet być katolikiem. Tu widać diametralną zmianę postaw respondentki wobec języka na przestrzeni drugiego i trzeciego okresu w historii miasta.

EA – kobieta urodzona w 1960 r. w polskiej rodzinie w Stanisławowie. Językiem polskim posługiwano się w domu do czasu, kiedy respondentka ukończyła 5 lat. W Iwano-Frankiwsku już nie było wtedy polskich szkół i rodzina respondentki postanowiła przejść na język ukraiński.

W socjolingwistyce ważny jest termin *język odziedziczony*, tj. *heritage language* (Krasowska 2020). W naszym rozumieniu uważamy za język odziedziczony w rodzi-

nie język, którym przekazuje się z pokolenia na pokolenie wartości rodzinne i bogactwo spuścizny narodowej (Lipińska, Seretny 2012: 21). Ewa Dziegiel opisuje sytuację, kiedy osoby należące do mniejszości narodowej niekoniecznie znają język swoich przodków, i wspomina o swoistej więzi z językiem danej mniejszości narodowej (Dziegiel 2017).

EA pochodzi z rodziny szlacheckiej. Respondentka ma wykształcenie techniczne. Językiem szkoły był dla niej język ukraiński oraz język rosyjski. EA pracowała w biurze jako architektka. Wyszła za mąż za Ukraińca. Ma córkę i wnuki. Obecnie językiem domowym jest język ukraiński.

Moja babcia zawsze mi mówiła, że jestem z bogatej polskiej rodziny, żebym zawsze o tym pamiętała, więc powinnam znać swój język, ale nikomu o tym nie mówić, że to tajemnica. Lubiłam słuchać, jak babcia mówi po polsku [...]. Język polski był dla mnie bardzo ciepły. Gdy byłam chora, kochałam słuchać „Pan kotek był chory”. Zawsze wiedziałam w dzieciństwie, że nie można nikomu powiedzieć o naszej tajemnicy z babcią. Chodziłyśmy z babcią kilka razy do domu babci koleżanki. Ta pani miała w domu polski elementarz. Nauczyłam się czytać po polsku, trochę umiałam mówić, ale liter nigdy nie widziałam w czytankach, w książkach. Znałam, że ta pani chciała mnie uczyć czytać książki, ale bała się dać mi do domu czytanek polską, bo ludzie bali się trzymać w domu polskie książki i komuś pokazywać. [...] Jak się okazało, w szkole były osobne klasy – dla „wybranych” uczniów i dla „zwykłych”. Ale muszę powiedzieć, że we wszystkich klasach pracowali ci sami najlepsi nauczyciele w mieście. Językiem komunikacji w szkole był rosyjski. Rozmawiałam po ukraińsku z rówieśnikami w sąsiedztwie, a w szkole rozmawiałam po rosyjsku.

Trudno stwierdzić, na ile EA znała w dzieciństwie język polski. Można przypuszczać, że była to znajomość bardzo znikoma. Prawdopodobnie język polski występował w jej repertuarze językowym jako utarte zwroty lub fragmenty wierszy. Utożsamiała się narodowością ukraińską. Zarządzanie językiem respondentki było pod wpływem ideologii językowych, które wyciskały wówczas piętno na mniejszości polskiej. Sytuacja zmieniła się w kolejnym okresie życia rozmówczynie.

Poszłam na emeryturę, mam za dużo czasu, więc moja córka mówi: „Idź do Centrum Kultury Polskiej. Jesteśmy Polakami. Musimy znać język polski”. Poszłyśmy do Centrum. Podobało mi się. Wiele ciekawych rzeczy jest organizowanych w Iwano-Frankiwsku. I chodziłam na kursy. I zawsze dziękuję babci, bo coś i pamięta z dzieciństwa od niej. Teraz czytam dużo polskich książek. Mam dużo czasu. Potrzebuję doskonale nauczyć się polskiego dla pamięci mojej rodziny, dla siebie, dla mojej córki, bo wstyd od siebie.

Wraz ze zmianą sytuacji politycznej Ukrainy zmieniło się zarządzanie językiem respondentki. EA nie dotrzymała słowa danego babce i ujawniła swoją polską tożsamość w społeczności, w której funkcjonowała przez lata. Pod wpływem córki rozpoczęła naukę języka polskiego. Kolejne pokolenie (w tym przypadku pokolenie córki EA) ode-

grało bardzo ważną rolę w ujawnianiu tożsamości Polaków w Iwano-Frankiwsku. Dla EA bycie „prawdziwym Polakiem” oznacza znajomość polszczyzny, co można było zaobserwować w przytaczanych fragmentach wypowiedzi innych rozmówców.

7. PODSUMOWANIE

Wydarzenia historyczne, które miały miejsce w Iwano-Frankiwsku (dawnym Stanisławowie) w ciągu ostatnich stu lat, wywarły ogromny wpływ na funkcjonowanie języka polskiego i stosunek lokalnej społeczności wobec polszczyzny. Stanisławów w latach 1918–1939 należał do II Rzeczypospolitej. W czasie II wojny światowej był okupowany przez nazistów i Związek Radziecki. Po zakończeniu wojny, aż do uzyskania niepodległości przez Ukrainę w 1991 r., nie był miastem wolnym, tylko wciąż okupowanym przez ZSRR. W 2022 r., w wyniku wojny rosyjsko-ukraińskiej, miliony ukraińskich uchodźców zostało zmuszonych do emigracji w głąb Europy. Polska stała się krajem, w którym największa liczba obywateli Ukrainy znalazła nowy dom i wsparcie. Niewątpliwie miało to ogromny wpływ na stosunek do języka polskiego, jako języka przyjaźni i pomocy, nie tylko w Iwano-Frankiwsku. Język polski wiązał się w 2022 r. z triumfem wartości humanitarnych, wiarą człowieka w dobro, dlatego wytworzył się wśród Ukraińców pozytywny stosunek do używania tego języka. Obecnie na Ukrainie, zwłaszcza w Iwano-Frankiwsku, przez wojnę rosyjsko-ukraińską negatywną reakcją emocjonalną wywołuje u mieszkańców język rosyjski.

Historia miasta potwierdza fakt, że stosunek ludzi do języka jest oczywistym łącznikiem między ideologią językową a ich zachowaniem. Ideologie językowe są narzędziami, które nadają językom określoną wartość, opierając się na przynależności etnicznej, państwowej lub społecznej.

Duże przesunięcia na mapie politycznej świata w XX i XXI wieku przyczyniły się do dyskryminacyjnego stosunku państwa do miejscowych Polaków i wpłynęły na makrozarządzanie językiem na dawnych ziemiach polskich. Ideologie językowe doprowadziły do zaniku przekazywania języka polskiego dzieciom przez rodziców, później stopniowo wracano do tego przekazywania. Ideologie językowe są konstrukcjami długotrwałymi. Wśród Polaków Iwano-Frankiwska istnieje przekonanie o potrzebie asymilacji w społeczeństwie ukraińskim.

Generacja najstarsza żyła we wszystkich trzech wymienionych okresach. Każdy z nich wpłynął na zmianę ideologii językowych. Lęk przed używaniem języka polskiego sprawił, że generacja najstarsza praktycznie zupełnie przestała to robić. Po skutkowało to towarzyszącym jej poczuciem wstydu. Pojawia się ono na przykład wtedy, gdy do głosu dochodzi świadomość popełniania błędów językowych, naruszania normy, czyli braku znajomości swojego języka odziedziczonego. Podczas

wywiadów respondenci często podają przykłady codziennych sytuacji komunikacyjnych, w których używają języka polskiego i wstydzą się swojej niedostatecznej znajomości tego języka. Nieprzestrzeganie zasad ideologii językowych, które uprzywilejowują języki większości, jest zwykle przyczyną negatywnego przeżywania doświadczenia języka – przeżywania związanego ze wstydem (Busch 2013: 18–19).

Generacja starsza funkcjonowała w drugim i trzecim z wyodrębnionych okresów historii miasta. Oba z nich wpłynęły na zmianę ideologii językowych. Widać wyraźne zainteresowanie polszczyzną i nieskrywaną identyfikację z narodem polskim. Obecnie język polski ma wysoki prestiż społeczny. Mieszkańcy miasta chętnie uczą się polskiego i uczestniczą w życiu kulturowym mniejszości polskiej.

Bibliografia

- Babbie, E. 2009. *Podstawy badań społecznych*, tłum. W. Betkiewicz, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Blommaert, J. 2006. *Language Policy and National Identity. An Introduction to Language Policy*. Oxford: Blackwell.
- Busch, B. 2013. *Mehrsprachigkeit*. Wien: UTB.
- Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Iwano-Frankiwsku. Online: <https://www.ckpide.eu/pl/o-nas/misja-cele-i-zadania> [dostęp: 10.09.2023].
- Chromik, B. 2014. Aspekty pojęcia *ideologie językowe* istotne z perspektywy działań rewitalizacyjnych. *Zeszyty Łużyckie* 48, s. 65–76.
- Dębski, R., Miodunka, W. red. 2003. *Bilingwizm polsko-obcy dziś: od teorii i metodologii badań do studiów przypadków*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Dołowy-Rybińska, N., Hornsby, M. 2021. *Attitudes and Ideologies in Language Revitalisation. W: Revitalizing Endangered Languages. A Practical Guide*, red. J. Olko, J. Sallabank, s. 104–117. Cambridge University Press, DOI: 10.1017/9781108641142.
- Dubisz, S. 2016. *Języki zbiorowości polonocentrycznych w świecie a kontakty międzyjęzykowe. W: Język, literatura i kultura polska w świecie*, red. W. Miodunka, A. Seretny, s. 229–239. Warszawa: Księgarnia Akademicka.
- Dzięgiel, E. 2017. Odmiany terytorialne i społeczne współczesnego języka polskiego na Ukrainie, *LingVaria* 2 (24), DOI: 10.12797/LV.12.2017.24.13.
- Fishman, J.A. 1971. *The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society*. W: *Advances in the sociology of language*, red. J.A. Fishman, s. 217–404. The Hague: Mouton.
- Franceschini, R., Miecznikowski, J. 2004. *Leben mit mehreren Sprachen. Sprachbiographien. Vivre avec plusieurs langues. Biographies langagières*. Bern – Berlin: Peter Lang.
- Gal, S., Irvine, J.T. 1995. The Boundaries of Languages and Disciplines: How Ideologies Construct Difference. *Defining the Boundaries of Social Inquiry* 62 (4), s. 967–1001.
- Hawrysz, M., Steciąg, M. 2014. Rozważania metodologiczne w kontekście badań statusu i prestiżu języka sąsiada na pograniczu polsko-saksońskim. *Polonica* 34, s. 203–210.
- Krasowska, H. 2020. *Języki mniejszości. Status, prestiż, dwujęzyczność, wielojęzyczność*. Warszawa.

- Krasowska, H. 2022. *Polacy między Donem, Dniestrem a Prutem*. Biografie językowe. Warszawa: Studium Europy Wschodniej UW.
- Lipińska, E., Seretny, A. 2012. *Między językiem ojczystym a obcym. Nauczanie i uczenie się języka odziedziczonego na przykładzie szkolnictwa polonijnego w Chicago*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Smith, A. 1991. *National Identity*. London: Penguin Books.
- Meng, K. 2004. *Russlanddeutsche Sprachbiographien – Rückblick auf ein Projekt*. W: *Leben mit mehreren Sprachen*, red. R. Franceschini, J. Miecznikowski, s. 97–120. Bern – Berlin: Peter Lang.
- Miodunka, W. 2003. *Bilingwizm polsko-portugalski w Brazylii: w stronę lingwistyki humanistycznej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
- Miodunka, W. 2016. *Biografia językowa jako jedna z metod badania dwujęzyczności*. W: *Bilingwizm polsko-obcy dziś: od teorii i metodologii badań do studiów przypadków*, red. R. Dębski, W. Miodunka, s. 49–88. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Nekvapil, J., Sherman, T. 2015. An introduction: Language Management Theory in Language Policy and Planning. *International Journal of the Sociology of Language* 232, s. 1–12, DOI: 10.1515/ijsl-2014-0039.
- Pelekhat, O. 2022. Elementy biografii językowych przedstawicieli polskiej mniejszości narodowej na pograniczu: Iwano-Frankiwsk (dawny Stanisławów). *Poradnik Językowy* 1, s. 89–108, DOI: 10.33896/PolJ.2022.1.5.
- Piller, I. 2016. *Linguistic Diversity and Social Justice: An Introduction to Applied Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Silverstein, M. 1979. *Language structure and linguistic ideology*. W: *The Elements: A Parasession on Linguistic Units and Levels*, red. P. R. Clyne, W. F. Hanks, C. L. Hofauer, s. 193–247. Chicago Linguistic Society.
- Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w sprawie terminu i trybu dalszej repatriacji z ZSRR osób narodowości polskiej*. Online: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19570470222/O/D19570222.pdf> [dostęp: 10.09.2023].
- Zielińska, A. 2013. *Mowa pogranicza: studium o językach i tożsamościach w regionie lubuskim*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, URI: 20.500.12528/37.
- Zielińska, A., Księżyk, F. 2021. Language shifts in the language biographies of immigrants from Upper Silesia residing in Germany. *Multilingua* 40 (5), s. 675–706, DOI: 10.1515/multi-2019-0127.
- Кубійович, В. 1983. *Етнічні групи південно-західної України (Галичини) на 1.1.1939. Ethnic groups of the South-Western Ukraine (Halychyna-Galicia) 1.1.1939*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Лозинський, Р. 2011. Етнічний склад населення Івано-Франківська у другій половині ХХ ст. (історико-географічний аналіз). *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка, Серія: Географія* 39, с. 231–236.
- Масенко, Л. 2004. *Мова і політика*. Київ: Соняшник.
- Закон України *Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин* (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 30, ст.259). Online: https://zakononline.com.ua/documents/show/231604___231669 [dostęp: 20.09.2023].

***Language ideologies and language management in Ivano-Frankivsk
(formerly Stanislawów)***

Summary

The article presents a sociolinguistic analysis of language ideology change as exemplified by two generations of Poles living in Ivano-Frankivsk (formerly Stanislawów). Research data comprises interviews conducted in the years 2017–2022. Linguistic biographies of Polish minority representatives provided a basis for describing the history of speaking across two generations (the eldest one and the elder one) depending on the stages of their lives. Monolingual microideology influenced the choice of language among family members of the two generations of Poles from Ivano-Frankivsk. It led to a decline of the transfer of the Polish language from parents to children. Later on, attempts have been gradually made to revive the transfer.

Keywords: linguistic biography – language ideology – language management – generational diversity.

Trans. Marta Falkowska